

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA DIQQATNI RIVOJLANTIRISH XUSUSIYATLARI

Qo'qon universiteti Boshlang'ich ta'lim

yo'nalishi 2-bosqich talabasi

Yo'ldasheva Naimaxon Ubaydullo qizi

Tel: +998 88 820 24 40

naimaxonyoldosheva61@gmail.com

Annotatsiya: Boshlang'ich sinf o'quvchilarida diqqatni rivojlantirish xususiyatlari haqida so'z yuritishda, avvalo, diqqat nima ekanligini aniqlash muhimdir. Diqqat – bu insonning atrof-muhitdagi ma'lumotlarga qaratilgan ongli e'tibori bo'lib, u orqali o'quvchi o'ziga kerakli ma'lumotlarni ajratib oladi, ularni eslab qoladi va o'rganadi. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida diqqatning rivojlanishi ularning umumiy bilim olish jarayoniga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu boisdan, diqqatni rivojlantirish masalasi maktab ta'limining muhim qismi hisoblanadi.

Kalit so'zlar: boshlang'ich sinflar, ta'lim, diqqatni rivojlantirish, maktab, qiziqarli vazifalar, tushunish, bilim, ko'nikmalar.

Аннотация: Говоря об особенностях развития внимания у младших школьников, важно, прежде всего, определить, что такое внимание. Внимание — это осознанное внимание человека к информации в окружающей среде, посредством которого ученик отбирает нужную ему информацию, запоминает ее и усваивает. Развитие внимания у младших школьников напрямую влияет на общий процесс их обучения. Поэтому вопрос развития внимания является важной частью школьного образования.

Ключевые слова: начальная школа, образование, развитие внимания, школа, интересные задания, понимание, знания, умения.

Abstract: When talking about the features of the development of attention in primary school students, it is important, first of all, to determine what attention is. Attention is a person's conscious attention to information in the environment, through

which the student selects the information he needs, remembers it and learns it. The development of attention in primary school students directly affects their overall learning process. Therefore, the issue of developing attention is an important part of school education.

Keywords: primary school, education, development of attention, school, interesting tasks, understanding, knowledge, skills.

KIRISH

Boshlang'ich yoshdagi bolalar diqqatining asosiy xususiyati uning nisbatan qisqa davomiyligi va o'zgaruvchanligidir. Bu yoshdagi o'quvchilar tezda chalg'iydi, ularning diqqat doirasi cheklangan bo'ladi. Shu sababli, o'qituvchilar va ota-onalar bolalarning diqqatini shakllantirish va uni mustahkamlash uchun maxsus metod va usullarni qo'llashlari lozim. Diqqatni rivojlantirish jarayonida bolalar faol ishtirok etishi, ularni qiziqtiradigan, oson tushunarli va qiziqarli vazifalar berilishi muhimdir. Diqqatni rivojlantirishning eng samarali yo'llaridan biri o'yinlar orqali ishlashdir. O'yinlar bolalarning diqqatini jamlashga yordam beradi, ularni faol va qiziqarli tarzda bilim olishga jalb qiladi. Masalan, ranglarni ajratish, shakllarni topish, so'zlarni eslab qolish kabi o'yinlar diqqatni mustahkamlashga xizmat qiladi. Shu bilan birga, o'quv jarayonida vizual va eshitish vositalaridan foydalanish ham diqqatni oshirishga yordam beradi. Rasm, video, ovoqli materiallar bolalarning diqqatini uzoqroq saqlashga imkon yaratadi. Diqqatni rivojlantirishda muhim omillardan biri ham o'quv muhitining to'g'ri tashkil etilishidir. O'quv xonasi shovqindan, bezovtalikdan xoli bo'lishi, o'quvchilar uchun qulay va tartibli bo'lishi kerak. Shuningdek, darslarning davomiyligi va mazmuni ham diqqatni ushlab turishda katta rol o'ynaydi. Darslar qisqa muddatli bo'lib, o'quvchilarning yosh xususiyatlariga mos kelishi zarur. Uzun va birxil darslar bolalarda charchoq va befarqlikni keltirib chiqaradi, bu esa diqqatning pasayishiga sabab bo'ladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA TADQIQOT METODOLOGIYASI

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida diqqatni shakllantirish jarayonida motivatsiyaning o'rni beqiyosdir. O'quvchilarning o'qishga bo'lgan qiziqishi, yangi

bilimlarni o'rganishga intilishi diqqatni yaxshilashga yordam beradi. Shu bois, o'qituvchilar o'quvchilarni rag'batlantirish, ularni muvaffaqiyatga erishishga undash uchun turli usullarni qo'llashlari zarur. Masalan, maqrov, rag'batlantiruvchi sovg'alar, o'yinlar orqali o'quvchilarning diqqatini oshirish mumkin. Bundan tashqari, diqqatni rivojlantirishda bolalarning psixologik holati ham muhim ahamiyatga ega. Stress, charchoq, oilaviy muammolar bolalarning diqqatini susaytiradi. Shu bois, o'qituvchilar va ota-onalar bolalar bilan doimiy muloqotda bo'lishi, ularning ruhiy holatini kuzatishi va zarur yordam ko'rsatishi kerak. Bolalar uchun do'stona va qo'llab-quvvatlovchi muhit yaratish diqqatni rivojlantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Diqqatni rivojlantirishda muntazam mashqlar va mashg'ulotlarning o'rni katta. Maxsus diqqat mashqlari bolalarning e'tiborini jamlash qobiliyatini oshiradi. Masalan, diqqatni jamlash uchun qisqa matnlarni o'qib, ularning mazmunini tushunish va so'ngra savollarga javob berish, raqamlar yoki so'zlarni eslab qolish kabi mashqlar samarali hisoblanadi. Shuningdek, diqqatni jamlash uchun nafas olish mashqlari va yengil jismoniy mashqlar ham foydali.

O'quv jarayonida diqqatni rivojlantirish uchun texnologiyalardan foydalanish ham muhim. Zamonaviy ta'lim vositalari, interaktiv doskalar, kompyuter dasturlari va mobil ilovalar bolalarning diqqatini jalb qilishda samarali vositalar hisoblanadi. Biroq, texnologiyalardan foydalanishda me'yorni saqlash zarur, chunki ortiqcha ekran oldida o'tirish ham diqqatning pasayishiga olib kelishi mumkin.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Diqqatni rivojlantirish jarayonida ota-onalarning roli ham katta. Ular bolalarning kundalik hayotida diqqatni talab qiladigan vazifalarni ko'paytirishlari, uy sharoitida o'yinlar va mashqlar orqali diqqatni mustahkamlashlari muhimdir. Ota-onalar bolalar bilan birga kitob o'qish, hikoyalar tinglash, mantiqiy savollar berish orqali diqqatni rivojlantirishga hissa qo'shishlari mumkin. Shuningdek, diqqatni rivojlantirishda bolalarning individual xususiyatlarini hisobga olish zarur. Har bir bola o'ziga xos diqqat darajasiga ega bo'lib, uning rivojlanish sur'ati turlicha bo'lishi mumkin. O'qituvchilar va ota-onalar bolaning qobiliyatlarini e'tiborga olib, unga mos metod va

usullarni tanlashlari kerak. Bu esa diqqatni samarali rivojlantirishga yordam beradi. Diqqatni rivojlantirishda doimiylik va tizimlilik muhim ahamiyatga ega. Bir martalik mashqlar yoki tadbirlar emas, balki muntazam va rejalashtirilgan faoliyat natijasida diqqat sezilarli darajada oshadi. Shu bois, o'qituvchilar dars rejasida diqqatni rivojlantirishga oid mashqlarni muntazam kiritishlari zarur. Ota-onalar bolalarining diqqatini rivojlantirishda muhim va beqiyos rol o'ynaydilar. Diqqat – bu bolaning ma'lum bir vazifaga yoki faoliyatga ongli ravishda e'tibor qaratish qobiliyatidir. Bolalar maktabga kirish davrida, ayniqsa boshlang'ich sinflarda, diqqatni jamlash va uni uzoq vaqt davomida saqlash qobiliyati ta'lim jarayonining samaradorligini belgilovchi asosiy omillardan biridir. Shu sababli ota-onalar diqqatni rivojlantirishga oid bilim va ko'nikmalarni egallab, ularni amaliyotda qo'llashlari zarur.

Birinchidan, bolalar uchun tartibli va barqaror hayot tarzini yaratish juda muhimdir. Bolaning kun tartibi aniq belgilanganida, u o'z vaqtini qanday tashkil qilishni va har bir faoliyatga qachon e'tibor qaratishni o'rganadi. Uyqu va ovqatlanish vaqtlariga qat'iy rioya qilish, bolaga sog'lom va barqaror muhit yaratadi. Bu esa bosh miya faoliyatining yaxshilanishiga va diqqatni jamlash qobiliyatining oshishiga yordam beradi. Uyqu yetishmasligi yoki noto'g'ri ovqatlanish bolalarda charchoq va diqqatning pasayishiga olib keladi, shuning uchun ota-onalar bu masalalarga alohida e'tibor qaratishlari lozim. Bundan tashqari, ota-onalar bolalar bilan birga diqqatni rivojlantiruvchi o'yinlar va mashqlar o'ynashlari mumkin. Bunday o'yinlar bolalarning tafakkurini, eslab qolish qobiliyatini va e'tiborini kuchaytiradi. Masalan, so'zlarni eslab qolish, ranglarni ajratish, shakllarni topish, mantiqiy jumboqlarni yechish kabi mashqlar bolalar diqqatini jalb qiladi va uni rivojlantirishga xizmat qiladi. O'yin shaklida o'tilgan mashg'ulotlar nafaqat bolalar uchun qiziqarli bo'ladi, balki ularning o'rganishga bo'lgan qiziqishini ham oshiradi. Ota-onalar o'qishga bo'lgan qiziqishni oshirishga ham harakat qilishlari kerak. Bolalar bilan birga kitob o'qish, hikoyalar tinglash va ular haqida suhbatlashish bolalarning diqqatini mustahkamlashga yordam beradi. Kitob o'qish jarayonida ota-onalar bolalarga savollar berishlari, hikoyaning mazmuni haqida fikr almashishlari mumkin. Bu bolalarning tinglash va tushunish

qobiliyatini rivojlantiradi, shu bilan birga diqqatni jamlashga ko'maklashadi. Kitob tanlashda bolaning yoshiga va qiziqishlariga mos keladigan asarlarni tanlash muhimdir, chunki qiziqishning yuqori bo'lishi diqqatni yanada kuchaytiradi. Shuningdek, o'quv uchun qulay va shovqinsiz muhit yaratish ota-onalarning vazifalaridan biridir. Uyda bolalar uchun o'qish va mashg'ulotlar o'tkazish uchun maxsus joy tashkil etilishi lozim. Bu joyda televizor, telefon va boshqa bezovta qiluvchi vositalar bo'lmasligi kerak. Shovqinsiz va tartibli muhit bolalarning diqqatini jamlashga yordam beradi va ularni o'qishga yanada qiziqtiradi. Ota-onalar uyda tinchlik va osoyishtalikni ta'minlash uchun harakat qilishlari zarur.[1]

Motivatsiya va rag'batlantirish ham diqqatni rivojlantirishda katta ahamiyatga ega. Bolalar o'zlarining kichik yutuqlari uchun ota-onalar tomonidan maqtov va rag'batlantirishni olganda, ular o'zlariga bo'lgan ishonchni oshiradilar. Bu esa o'rganishga bo'lgan qiziqishni kuchaytiradi va diqqatni yanada mustahkamlaydi. Ota-onalar bolalarni maqsad sari intilishlariga undashlari, muvaffaqiyatlari uchun ularni rag'batlantirishlari muhimdir. Rag'batlantirish faqat maqtov bilan cheklanmasligi, balki kichik sovg'alar yoki maxsus vaqt ajratish shaklida ham bo'lishi mumkin. Psixologik qo'llab-quvvatlash ham ota-onalar tomonidan e'tibordan chetda qolmasligi kerak. Bolaning ruhiy holatini doimiy kuzatib borish, uning ichki dunyosini tushunish va kerak bo'lganda yordam berish diqqatni rivojlantirishda muhim omil hisoblanadi. Stress, tashvish yoki charchoq bolalarda diqqatning susayishiga olib keladi. Shu bois, ota-onalar bolalariga dam olish va o'yin uchun yetarli vaqt ajratishlari, ularni qo'llab-quvvatlashlari zarur. Bolalar o'zlarini qulay va xavfsiz his qilganlarida, diqqatni jamlashlari osonlashadi.[2]

Texnologiyalardan oqilona foydalanish ham diqqatni rivojlantirishda muhimdir. Kompyuter, planshet va telefon kabi qurilmalar bolalar uchun ko'plab foydali ta'lim dasturlarini taqdim etsa-da, ularning ekran oldida o'tirish vaqtini cheklash kerak. Haddan tashqari ko'p vaqt ekran oldida o'tkazish diqqatning susayishiga olib keladi. Ota-onalar texnologiyalardan foydalanishni nazorat qilib, bolalarni faqat ta'limga oid

dasturlar bilan tanishtirishlari, shuningdek, ularni faol o'yinlar va mashg'ulotlarga yo'naltirishlari zarur.[3]

Har bir bolaning diqqat qobiliyati va o'rganish uslubi turlicha bo'ladi. Shu sababli ota-onalar individual yondashuvni qo'llashlari kerak. Bolaning qiziqishlari, qobiliyatlari va ehtiyojlarini hisobga olib, unga mos mashqlar va o'yinlarni tanlash samarali natija beradi. Ba'zi bolalar vizual uslubda yaxshiroq o'rganishsa, boshqalari eshitish yoki amaliy mashg'ulotlar orqali yaxshiroq diqqatni jamlashlari mumkin. Ota-onalar bu jihatlarni aniqlab, bolaning o'rganish jarayonini shunga moslashtirishlari lozim. Diqqatni rivojlantirish uzoq muddatli va doimiy jarayon ekanligini unutmaslik kerak. Ota-onalar sabr-toqat bilan bolalar bilan ishlashlari, natijalarni kutishda sabrli bo'lishlari zarur. Muntazam ravishda diqqatni rivojlantiruvchi mashqlarni amalga oshirish, rag'batlantirish va qo'llab-quvvatlash orqali bolalar o'z e'tiborlarini yanada mustahkamlashlari mumkin.[4]

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich sinf o'quvchilarida diqqatni rivojlantirish ularning ta'lim jarayonida muvaffaqiyat qozonishining asosiy omillaridan biridir. Diqqat qisqa davomiyligi va o'zgaruvchanligi tufayli, uni shakllantirish uchun maxsus metod va usullar qo'llanilishi lozim. O'yinlar, vizual va eshitish vositalari, motivatsiya, psixologik qo'llab-quvvatlash, maxsus mashqlar, texnologiyalardan oqilona foydalanish va ota-onalar bilan hamkorlik diqqatni rivojlantirishda muhim omillardir. Shuningdek, individual yondashuv va doimiylik diqqatni mustahkamlashga xizmat qiladi. Shu tarzda tashkil etilgan ta'lim jarayoni boshlang'ich sinf o'quvchilarining diqqat qobiliyatini oshirib, ularni kelajakdagi ta'lim bosqichlariga tayyorlashda muhim rol o'ynaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Usmonova G. "Boshlang'ich sinf oquvchilarida diqqatni shakllantirishning pedagogik va psixologik jihatlari". 2023 yil. Ilmiy adabiyotlar markazi.
2. E. G'oziyev. "Psixologiya". 2019 yil. Ilm ziyo nashriyoti, Toshkent.

3. E.I. Royuv. "Boshlang'ich sinf o'quvchilarida diqqatni rivojlantirish usullari". 2019 yil. Ilm ziyo nashriyoti, Toshkent.
4. Toshpo'latov O'tkir. "Boshlang'ich sinf o'quvchilarida diqqatni jamlash va past o'zlashtirishni oldini olish". 2022 yil. O'zbekiston pedagogika universiteti nashriyoti.
5. Normurodova Dilnoza. "Kichik maktab yoshidagi o'quvchilarda diqqatni rivojlantirish metodlari". 2020 yil. Toshkent pedagogika universiteti.
6. Xudoyberganova Gulbahor. "Boshlang'ich sinf o'quvchilarida diqqatni mustahkamlash va o'quv jarayoniga ta'siri". 2022 yil. O'zbekiston milliy universiteti nashriyoti.
7. Ergashev Komiljon. "Boshlang'ich sinf o'quvchilarida diqqatni rivojlantirishning pedagogik asoslari". 2021 yil. Toshkent davlat pedagogika universiteti.